

Ion N. OPREA

UN MONUMENT UITAT – CRUCEA LUI FERENȚ

Așezată în apropierea pîrîului Nicolina, îngrămădită între niște barăci, o stație de benzină și cîteva case particulare, rod al reușitei mișcări pentru dobîndirea pămînturilor intravilane de după 1989, dar cu fațada la șoseaua principală Podu-Roș – CUG Iași, în apropierea Bisericii Catolice „Sf. Tereza” și a celei ortodoxe cu numele de „Izvorul Tămăduirii”, din care permanent străbate melodia acuzatoare a cunoscutelor stihuri: „Cruce sîntă părăsită la o margine de drum”..., Crucea lui Ferent, monument care a împlinit 300 de ani de la ridicarea lui (1717), rămîne a nimănu...

Nici un indicator nu-l vestește și nu-l recomandă ca monument istoric. Nici o acțiune gospodărească, necesar ocrotitoare nu-i recunoaște importanța, ca și cum el n-ar semnifica tocmai ceea ce e mai important: că aici, la 10-11 ianuarie 1711, oștenii Domnului Moldovei Mihail Racoviță, deloc numeroși, au „servit” o înfrîngere răsunătoare, pînă la totala nimicire, a unei armate habsburgice, mult superioară numeric, dotată tehnic și cu experiență cuceritoare, ale căror trupuri ucise, spînzurate, arse ori înghețate de frigul acelei ierni teribile, adunate laolaltă, într-o mare movilă lîngă drumul cel mare către Țarigrad, și-au găsit loc de odihnă aici, astăzi în inima Iașului. Că aici, alături sau peste Cruce, prin 1720 s-a construit și un mare Cerdac de protecție, pavat în interior cu piatră care mai apoi a servit la fundația bisericii „Sf. Andrei” din Iași, că aici, între biserica Galata și biserica Balica-Frumoasa, aproape vizavi de un complex comercial, „Belvedere”, în drum spre cimitirul „Sf. Vasile”, zac înmormîntați învingători și învinși într-o deplină frățietate, dar de toți uitați, în a căror amintire și cuvioasă cinstire s-au făcut totuși în trecut și lucruri pentru eternizarea victoriei. Aici, unde astăzi puțini mai știu de Crucea lui Ferent ori de fostul Cerdac, nici de grilajul care proteja monumentul, a existat, se zice, chiar un han vizitat adesea de perechea Mihai Eminescu – Ion Creangă, loc nu numai de dezlegat limba spre poezie și poveste frumoasă, humuleșteană, dar și de distracție pentru copii la fostul „Leagănul fluturilor” unde, pe la 1890, se sărbătorea 1 Mai, ziua internațională a celor ce muncesc.

Aici, pe terasa de la intrarea în biserica „Sf. Treime”, dar și mai jos, din pridvorul bisericii „Izvorul Tămăduirii”, ca și de la intrările de la școlile nr. 19, 32, 40 și 42 am oprit și cerut atenția cîtorva tineri și mai

vîrstnici întrebîndu-i: ce știu despre Crucea lui Ferent? Mulți nu-i cunosc istoricul, nici ce simbolizează și chiar dacă există așa ceva pe acolo...

Îngrozit de o asemenea eventualitate, a necunoașterii ori părăsirii într-o condamnabilă ori nevinovată uitare, cu cîtva timp în urmă, în 2004, un cercetător ieșean, Silviu Vacaru, a scris o carte cu titlul *Un monument uitat – Crucea lui Ferent*, care redă istoricul edificiului, astăzi despuiat de orice grilaj sau gard de protecție, îngrămădit între tot felul de edecuri, expus intemperiiilor și nepăsării uitucilor. Șuvoaiele de la niște ploii dorite, dar mai mult stricătoare decît benefice, ori săpături necoordonate, au mușcat adînc, iar cariile continuă, la temelii monumentului gata de a fi dislocat din temeliiile sale, de mult neconsolidate.

Cartea este scrisă și împotriva nepăsării zilnice a ieșenilor, care nu-i mai cunosc monumentului rosturile, dar și pentru a servi edililor și specialiștilor în domeniu, ca aducere aminte, pentru măsuri în consecință. Ba, un inimos, cetățean care de la fereastră privește zilnic Crucea lui Ferent, Ioan Ciubotaru, face ceea ce ar fi trebuit să facă primarul Iașului, scoate bani din propriul buzunar, îl ajută pe autor să-și tipărească cartea și cade în visare, ca omul care se crede că a învins nepăsarea și indolența. Visează la o anumită „sugestie a arhitecților” pentru înobilarea locului pe care îl privește; crede că vreodată, poate cît de curînd, cineva, precis primarul, va reconstrui un grilaj, măcar ca cel din 1936, va amenaja o parcare în fața Crucii ori altceva care să pună în valoare lucrarea uitată; vede construite cîteva trepte, nu chiar ca cele de la Monumentul lui Ștefan cel Mare de la Docolina, dar ceva care să-i servească vizitatorului să ajungă mai lesne la obelisc, să-i permită celui care dorește și reușește să citească slovele de pe monument, cînd se apropie de ele, îndrăzneală pe care noi o vedem materializată în traducerea vechiului text în limba noastră și pus pe niște panouri înfăptuite de specialiști și așezate la picioarele și în văzul îndrăznețului care a ajuns sus, lîngă cruce; vede Movila – movilă, bine îngrijită, acoperită cu verdeață și flori, arbori pitici, ornamentali, cam așa cum se încearcă de cîțiva ani să se facă cu Harta României, realizată în Parcul Voievozilor din fața Bibliotecii Centrale Universitare „Mihai Eminescu” din Iași, terenul aici, prin înclinația lui, servind mai credincios munca cutezătorilor în arta peisagistică; sponsorul cărții visează și la înfăptuirea unui

sistem de iluminat care să ofere pătrunderea cu privirea și noaptea la monument, și din toate unghiurile.

Naiv, ca și mulți alții dintre noi, el crede și în sensibilizarea celor care se ocupă de destinele monumentelor ieșene (că în cadrul organului instituțional-cultural, cu iz județean, există și o crenguță organizatorică care are în atribuții și primește salarii și pentru că ar avea ceva de făcut și la un asemenea monument), că vor acționa și pentru dispariția buruienilor din jurul Crucii lui Ferent, a clădirilor în ruină, a drumurilor în devălmășie, a fiarelor vechi și multe altele, crede naivul. Naiv pentru că totul a rămas ca și înainte de 2004, de 1989, înainte de furtuna de la 20 mai 1877, când s-a dărâmat gardul făcut în jurul monumentului la 1873, înainte de 1866, când ministrul instrucțiunii publice îi scria prefectului județului Iași, îngrijorat de monument și de Crucea lui Ferent.

Păstrându-ne naivitatea că totuși presa este puternică, iar scrisorile, când au temei, mai au și sorți de izbîndă, mai ales dacă sînt citite de către diriguitori care nu mai sînt implicați politic în rezolvarea problemelor administrative, cum este astăzi instituția Prefecturii și a prefectului, găsim nimerit să republicăm din „Monitorul”, jurnalul oficial al Principatelor Unite, scrisoarea din 4/16 mai 1866, adresată de C.A. Rosetti prefectului județului:

„În 1717 ianuarie 1, pe cîmpia ce se întinde sub poalele Cetățuiei, a urmat, cum știți, domnule prefect, o luptă crîncenă între oștirea națională a lui Mihai Racoviță și oștiri nemțești, aduse în țară de unii boieri nemulțumiți și trădători adevăratelor interese ale Moldovei.

Pe acel loc, chiar lîngă bariera de astăzi a orașului, este încă de atunci ridicată o movilă în care sînt îngropați acei căzuți în luptă, și între ei și generalul neamț cu numele Ferent.

Deasupra acestei movile a fost ridicat un foișor cu o cruce de piatră, pe care o inscripțiune păstrează istoriei suvenirea momentelor luptei contra invaziei și a trădării. Niște asemenea monumente, oricît de modeste în aparență, ele sînt mari și scumpe românului, care nu le măsoară înălțimea și întinderea cu instrumentele ce servesc la măsurarea materiei, dar cu măsura mare și nețarmurită a iubirii de țară și de independență. Asemenea monumente, adesea simple cruci de răspîntii, sînt atît de prețioase pentru noi românii, că nu ar ști îndestul guvernămîntul, autoritățile noastre administrative a veghea la buna păstrare a lor și cu toate acestea, aflu că administrația din urmă a privit cu nepăsare dărîmarea foișorului din Cerdacul lui Ferent, cu pietrele căruia s-a clădit pivnița unui rachier grec. Mai mult încă, mi se spune că s-ar fi găurit mereu movila cu cuptoare de olărie, așa încît și Crucea, slăbit fiindu-i fundamentul, amenință de a cădea!

Îmi place a crede, domnule prefect, că e destul să vă atrag atențiunea asupra unui așa vandalism, pentru ca să adăst de la dumneavoastră o afectuoasă și neadormită veghere asupra celui mai mic obiect sau localitate de care e legată o suvenire istorică. În special pentru Crucea lui Ferent, veți binevoi, grabnic, a forma deviz pentru repararea ei și îngădirea locului, spre a evita mai departe ruina pe care stă așezată crucea.

Adăst ca, după planul ce va face arhitectul ministrului, D. Cugler (pe care-l pun la dispoziția dumneavoastră pentru aceasta) să-mi propuneți proiect pentru definitivă restaurare a acestui monument.

Primiți etc.”.

* * *

Aceasta și pentru că, iată, tot la Iași, o mîndă de inimoși, doi slujitori ai bisericii, paroh Dumitru Toma și preot slujitor Nicolae Niculescu, ajutați de episcopul Bujor Ioachim și credincioșii din parohia Sf. Lazăr, trudes la strîngerea banilor, restaurarea și consolidarea bisericii, monument istoric, clădire și ctitorie tot a aceluiași domnitor – Mihai Racoviță.

Dacă o parohie reușește o asemenea performanță, cu o catedrală care înseamnă întrebuințarea a circa 160.000 lei noi, cu un număr limitat de enoriași-contribuabili, cu atît mai mult poate primarul Gheorghe Nichita întreține o cruce, dacă are și simte că s-a născut cu crucea. Crucea lui Ferent plînge, domnule primar, nu-i intercepți scîncetul?

